

Vilém Dušan Lambl a *Lambli* *intestinalis*

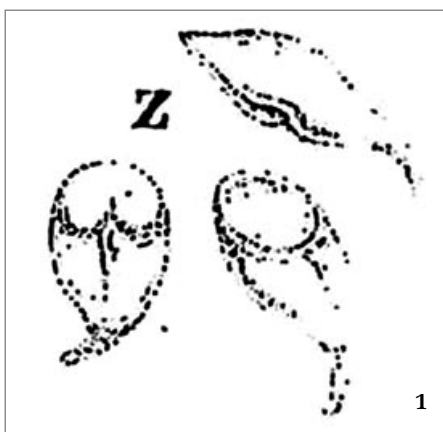
Dne 5. prosince letošního roku uplyne 200 let od narození pražského lékaře Viléma Dušana Lambla, jehož jméno vstoupilo do terminologie bičíkoviců. O střevních parazitech nazývaných lamblie i historii jejich poznávání se více dozvíte na str. 150–153 této Živy. Světlo světa spatřil Vilém v Letinách na Plzeňsku, v rodině, kde se narodilo celkem 11 dětí, dospělosti se ale dožilo jen 8 z nich. Rodiče zajistili svým dětem co nejlepší vzdělání. A tato péče přinesla ovoce.

Vilém Dušan (1824–1895) vystudoval medicínu a stal se profesorem patologie. Jeho starší bratři Karel Milan (1823–1884) působil jako pedagog na hospodářsko-zemědělské škole, Jan Baptista (1820–1909) byl profesorem chemie na technice a František Sudimír (1819–1891) se uplatnil jako hospodářský učedník a autor rozsáhlé sbírky archeologických a numizmatických památek.

Do života rodiny osudově zasáhla nečekaná smrt otce v r. 1841. Osířelí sourozenci si přísahali, že po celý život budou držet při sobě a vzájemně si pomáhat. Tento slib důsledně plnili. Neprovdané sestry Marie, Barbora a Eliška vedly domácnost svým svobodným nebo ovdovělým bratrům. Provdala se jen jediná Anna, která se stala chotí Jana Cardy (1824–1914), profesora na Vyšší dívčí škole. Vzpomíná, že jako nejmladší dítě v rodině byla zahrnuta největší péčí všech sourozenců, kteří soudili, že si nejméně užila otcovské lásky a musejí jí to tedy vynahradit. I ona byla činnorodá, působila jako učitelka v dívčím ústavu Svatavy Amerlingové, své příbuzné. Vydala několik knížek obsahujících rady pro hospodyňky – např. Levně a chutně, Skromně a čistě. Napsala i zajímavé vzpomínky, v nichž o svém bratrovi vypráví: „Vše, co Vilém řekl, bylo pro nás sestry jako tištěné, na jeho slova se mnoho váhy kladlo. Když přicházel, jásalysme, když odcházel, plakaly.“ V rodině Lamblů, která patřila mezi přední intelektuální rodiny druhé poloviny 19. století, byla samozřejmá houževnatost, podnikavost, aktivita ve společenském i vlasteneckém životě. Semknutost sourozenců byla mimořádná, všichni mezi sebou udržovali trvale úzký kontakt.

Vilémovou inspirací pro volbu povolání se pravděpodobně stal jeho starší bratranec Karel Slavoj Amerling (1807–1884), lékař širokých zájmů a aktivit, jehož velkým, žel neúspěšným projektem bylo vybudování Budče, což mělo být „všeučiliště pro vědu a umění“ (více v Živě 2022, 4: 201–204).

I Vilém překypoval zájmy a činnostmi, které se prolínaly se studiem medicíny. Cestoval po slunném Chorvatsku a Černé Hoře. Zajímal se o dějiny, flóru i faunu těchto zemí a zkušenosti a dojmy ze svých

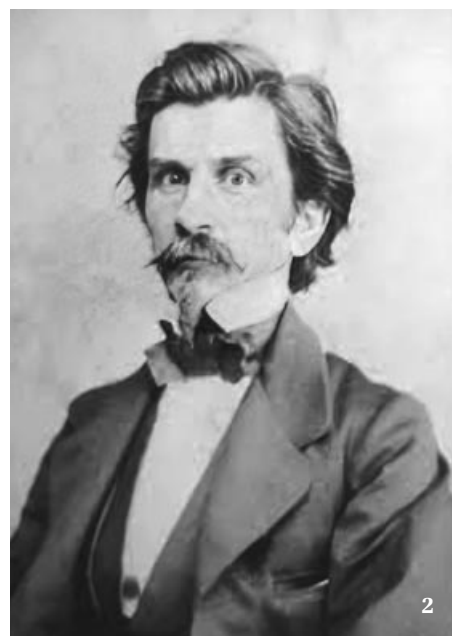

cest publikoval v Časopise českého musea a v Národních novinách Karla Havlíčka Borovského. Úspěšně zvládl několik jazyků a zájem o obyvatele Evropy byl podnětem k vydání jeho spisku Evropa v ohledu národopisném (1846).

Kolegové a přátelé znali Viléma jako veselého vtipného společníka, bavil je tím, že karikoval jejich profesory nebo vystupoval jako kandidát zkoušky, který usiluje o získání „doktorátu bláznovství“.

Rok 1848 prožívá s nadšením. Stal se členem Národního výboru, vstoupil do Lípy slovanské, českého obrozeneckého spolku, usilujícího o šíření slovanské vzájemnosti, který organizoval i kulturně osvětovou činnost. V průběhu kampaně voleb do všenněmeckého parlamentu ve Frankfurtu, kam byli Češi pozváni, ale účast odmítli, napsal popěvek „Šuselka nám píše, z té německé říše...“, který věnoval příteli K. H. Borovskému, jemuž je autorství těchto satirických veršů připisováno.

Při svatodušních bouřích v Praze v červnu 1848 nechybí Vilém na barikádách, kam ho doprovází jeho přítelkyně Kateřina Krákorová, zvaná též Katinka nebo jen Tinka. Tato rozmarná, obletovaná krasavice byla začínající herečkou, která vystupovala i na prknech vídeňských divadel. Pobyt v metropoli na Dunaji jí zkazil mateřštinu, jak ukazuje její dopis Vilémovi: „Já se už těším až se zas někde budou barikády stavjet, ale jabich ráda abi jsme zas bili spolu přítom“.

1 *Cercomonas intestinalis*, nyní lamblie střevní (*Giardia intestinalis*). Orig. V. D. Lambl (1859)

2 Vilém Lambl v době, kdy poznal Boženu Němcovou. V cestovním pasu je popisován: „střední postava, obličej podlouhlý, vlasy a oči černé, ústa střední, nos přímý“. Současníci zmiňují jeho snědou pleť.

Revoluční rok prožívá Vilém jako čtyřicetiletý student ve třetím ročníku medicíny. Roky ubíhají a je třeba se věnovat studiu pro budoucí povolání – 23. ledna 1851 Vilém promuje. Svou dráhu začíná v dětské nemocnici pod vedením Josefa Löschnera, současně je asistentem u profesora Václava Treitze na patologicko-anatomickém ústavu. V dětské nemocnici objeví u dětí trpících dyzenterii původce tohoto onemocnění. Jako první na světě popsal v r. 1859 v pražském lékařském časopise svůj objev. Původce nemoci nazval *Cercomonas intestinalis* (obr. 1). V r. 1888 změnil název bičíkovce francouzský zoolog Raphaël Anatole Émile Blanchard (1819–1900) na *Lambli* *intestinalis*. Konečně americký zoolog Charles Wardell Stiles (1867–1941) na počest V. D. Lambla a francouzského biologa Alfreda Mathieu Giarda (1846–1908) upravil jméno na *Giardia lamblia* (o nomenklatuře bliže na str. 150–153). Nemoc se nazývá lamblióza nebo giardióza.

Jako schopného a nadějného studenta ho hodnotil jeden z jeho učitelů, profesor vnitřního lékařství Josef Radomil Čejka (1812–1862). Ten byl lékařem Boženy Němcové (1820–1862), i jejím nezištným oddaným přítelem, který ji podporoval na literární dráze. Čejka žil jen pro medicínu a literaturu. Nikdy se neoženil. Po celý život ho sužovaly nemocné plíce, zdraví proto posiloval pobytem na slunném jihu.

Lékař, literární rádce a důvěrný přítel Boženy Němcové

Před jedním odjezdem Čejka doporučil Němcové Lambla, kdysi svého studenta, dnes mladého kolegu, aby ho po dobu nepřítomnosti zastupoval. Také Lambl měl literární zkušenosti. Byl autorem textů Dopisy a obrazy z Jihoslovan (1848–49),

Zprávy o Černé Hoře a o Černohorcích (1850) a dalších. Není tedy překvapením, že se stal nejen lékařem, ale i literárním rádcem své pacientky.

Anna Lamblová-Cardová (1836–1919) vzpomíná, jak Němcová jejich rodinu často navštěvovala a předčítala z rukopisů: „Čítávala nám své manuskripty, poslouchaly jsme s matkou pozorně, čekávala pak na mého bratra a dávala si mnohé věci opravovat. Tak tomu bylo i při povídce V zámku a v podzámčí. Přečetla nám svou práci z rukopisů a pak čekala na mého bratra, který toho dne ani k obědu nepřišel pro nával práce v sekčním sále. Když přišel znavený po osmé hodině večer a viděl, že Němcová na něho čeká s opravou, zamrzl se, byl velice umdlen a teď se měl obírat zas jinou prací. Večeřel, co zatím paní Němcová dočítala poslední své dílko. Když dočetla, pozvedl k ní tázavě své černé oči. ‚Jsem u konce,‘ praví Němcová. ‚Povídka však nemá konce, každý se otáže, co ten chlapec, co Sára, a co ti druzí?‘ míní bratr. ‚Ale mě to již mrzí opravovat a dodělávat,‘ pohodí paní Božena hlavou. Bratr vzal listy do rukou a dopsal sám konec k povídce.“

Anna pak vypráví, že Vilém Němcové jen pomáhal srovnat myšlenky do přiměřené formy. Nikdy jí nepochleboval, ale často ji kárával. Napomínal ji, aby si nevybírala honoráře předem, neboť nakladatelé ji odbývají malým honorářem. „Ale co platno, když potřebuji,“ namítla Němcová s úsměvem.

Z literární spolupráce se rychle stal důvěrný vztah. Lambl podlehl kráse a kouzlu osobnosti Němcové, „spanilé venkovanky“, jak ji Pražané po jejím příchodu z Polné nazývali. V době, kdy Čejka Viléma seznámil s Němcovou, byl mladý lékař vítaným návštěvníkem rodiny Rottových, kam ho přitahovala pohledná a vzdělaná dcera Sofie. Vztahu obou mladých lidí jejich rodiny přály. V Sofii mohl Vilém získat za manželku kultivovanou dceru z přední pražské rodiny a pro Sofii byl Vilém, lékař s nadějnou budoucností, vhodným manželem. Vášnivá romance s Boženou však Viléma zcela pohltila, vztah se Sofií skončil. Sofie se později stala chotí jiného významného lékaře, Josefa Podlipského (1816–1867), a s tímto jménem vstoupila do české literatury.

Manžel Němcové, Josef Němec byl po svém povýšení přeložen do Uher. Byl často překládán. V r. 1848 pobýval s manželkou v Domažlicích a právě odtud na něho přišlo udání, že za svého působení vystupoval s revolučními, republikánskými projevy. Začalo vyšetřování, Němcův plat byl o polovinu snížen. V této finanční situaci se stal život rodiny na dvou místech nemožný. Němcová dlouho odolávala, namítala, že v Uhrách nebudou děti moci navštěvovat české školy, ale nakonec se odhodlala odjet. Svěřila nemocného syna Hynka do lékařské péče Lambla. Hynek, který trpěl tuberkulózou, nemohl cestovat. Jeho nemoc, vzdor léčení, se stále zhoršovala. Vilém se konečně rozhoduje napsat Němcové o kritickém zdravotním stavu jejího syna. Božena se rychle vrací do Prahy a nalezne ve Všeobecné nemocnici umírajícího Hynka. Ten opustí tento svět v náručí matky.

Vilém, za studia veselý společník, se mění. Straní se zábav a světských radostí a věnuje se jen svému povolání a vědě. Jeho romance s Němcovou začala r. 1851 a končí

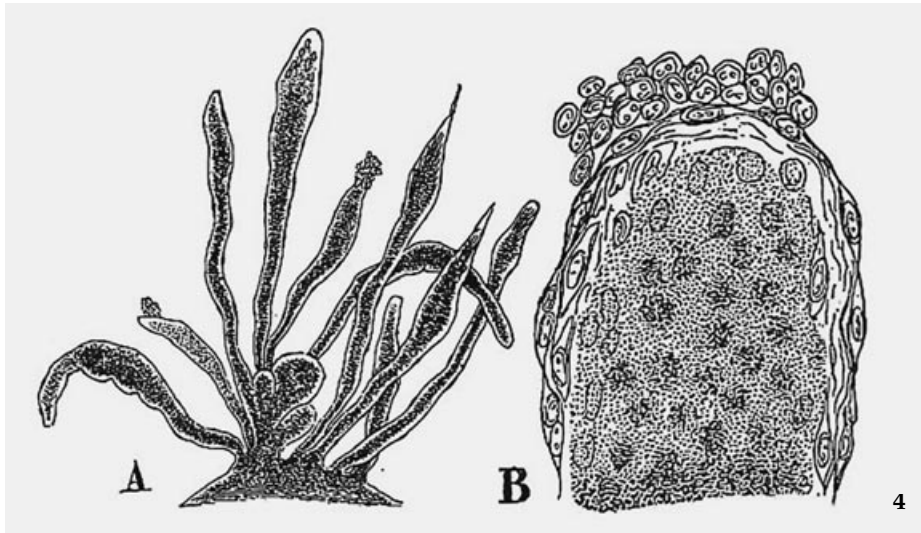

3 Vilém Dušan Lambl jako profesor na Univerzitě v Charkově, kde dosáhl úspěchů i poct. V Charkově se oženil a stal se otcem dcer Nataši a Olgy. Z archivu Ústavu dějin lékařství a cizích jazyků 1. lékařské fakulty UK (obr. 2 a 3)

4 Další ukázka z Lamblovy práce – jako patolog objevil výrůstky (exkrescence) na srdeční chlopní, které byly nazvány jeho jménem (1856).

v r. 1853. Vilém a Božena zůstávají přátelé, zážitky i přání si sdělují v dopisech. Často citovaný dopis Němcové je ze srpna 1856, kde Vilémovi podrobně podává zprávu o průběhu pohřbu K. H. Borovského.

Vilémova pilná práce nese úspěchy, v r. 1854 se stává soukromým docentem patologické anatomie a histologie na ústavu prof. Václava Treitze (1819–1872). Vilém byl považován za jeho možného nástupce. Rakouské úřady však daly Lamblovi najevo, že profesura v Rakousku pro něho nepřichází v úvahu, revoluční aktivity z r. 1848 a jeho slovanská angažovanost nebyly zapomenuty. Vilémovi bylo dokonce naznačeno, že nejlépe by bylo, kdyby opustil Rakousko. Lamblovo jméno nebylo v Evropě neznámé, obdržel několik nabídek – z Würzburgu, Turína a Charkova. Rozhodl se pro Charkov, ruštinu dobře ovládal.

Úspěchy, pocty a uznání i rodinný život v Charkově

Profesorem patologické anatomie na charkovské univerzitě byl jmenován 6. září 1860 (obr. 3). Na univerzitě získal uznání i pocty – byl jmenován státním tajným radou, vyznamenán řádem sv. Anny a sv. Vladimíra a poctěn doktorátem honoris causa. Oženil se s Eugenií Edelbergovou a stal se otcem Olgy a Nataši.

Lambl, jak nejčastěji mohl, navštěvoval o prázdninách své příbuzné v Čechách. Přijížděl s chotí i dcerami. Tak se jeho sourozenci a jejich děti seznámili s tetou Evženií a sestřenicemi Olgou a Natašou. Lamblova neteř Marie Lamblová-Tomšová na jeho návštěvu vzpomíná: „Strýček je dosud černovlasý, ale vousy má již prošedivělé. Myslím, že je velmi hodný a rozumný. Je málomluvný, často zádumčivý. Tetinka Evženie buď sedí v křesle, nebo čte, nebo hraje na piano. Nikdy jsem ji neviděla něco dělat, odnést nebo přinést. Strýček nás chtěl navštívit již loni o prázdninách, ale tetinka chtěla na Krym, tedy strýček, ač nerad, se musel podrobit.“

Mnoho sympatií Evženie u svých příbuzných v Čechách nezískala. Čteme-li vylíčené tetinky od její neteře a poznámku o časté nemluvnosti a zadumanosti Lambla, neubráníme se otázce, zda měl Vilém při volbě své choti šťastnou ruku.

V Charkově Lambl přijal nabídku z Varšavy, byl jmenován ředitelem kliniky varšavské univerzity a profesorem terapie. V Praze se objevilo jméno V. D. Lambla jako možného kandidáta katedry patologické anatomie na české univerzitě po jejím rozdělení v r. 1882 na českou a německou. Volné místo v Praze obsadil Jaroslav Hlava. Ve Varšavě Lambl oslavil ještě své sedmdesátiny. Dva měsíce poté byl stížen mozkovou embolií a 25. února 1895 umírá.

Jeho mladší bratr Jan Baptista založil podle přání Viléma Fond Dr. V. Lambla. Tato organizace Vilém věnoval 20 tisíc zlatých, polovina byla určena české univerzitě a polovina české technice.

Lamblovo jméno žije trvale v názvu jím objeveného bičíkovce a zná ho celý přírodovědný svět.

Použitou literaturu uvádíme na webové stránce Živy.